

נאות דשא

לרבינו שמואל דב אשר בן רבינו מרדכי יוסף ליינער
עם רברבים עלי דשא

reuvenboshnack@gmail.com

מקץ

ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת¹. יש לדקדק מאי כל, לא היה לכתוב רק את זאת. אך הכתוב מודיע כי עיקר התגדלות של יוסף היה רק מחמת העצה שנתן לו כדכתיב ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם.² והעיד הכתוב כי נצרך לזה איש נבון וחכם שישאיר מימי השבע לימי הרעב, ואל ידמה לאדם כי דבר קל היא כי כל העולם אינם יכולין לקיימו רק מי שהוא נבון וחכם, כמאמר הכתוב (קהלת יב ב)³ וזכור את בוראיך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה, וד"ל.

ונחקור על דבר זה מפני מה נתן יוסף עצה כזו לפרעה מה שלא שאל מאתו, והרי מצינו גבי דניאל שנתן עצה לנבוכדנצר לפרנס עניים לא היה רק מחמת שבני גולה היו עניים מאוד ונתן עצה לפרנסם כדאיתא במדרש (שמות רבה פרשה ל, א)⁴, אבל כאן נתן יוסף עצה לפרעה מה שלא שאל מאתו. אך הענין הוא כך כי ראה יוסף בזה החלום שרצה הקב"ה שלא יכרת הארץ ברעב כי באם שלא היה רצון הש"י בזה לא היה לחלום לפרעה רק שבע שני הרעב לבדם, וכשראה יוסף שהקב"ה הביא מקודם שבע שני שבע היה יודע מזה שהש"י רוצה להחיותם ברעב והיה יודע כי דבר זה למען יעקב ובניו שירדו למצרים ולכלכלם בימי הרעב. ובזה יתיישב מה שמקשים העולם למה לא נתן

¹ בראשית מא לט

ויאמר פרעה אלי יוסף אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת ויחכם כמוך:

² בראשית מא לג

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על-ארץ מצרים:

³ קהלת יב א

וזכר את-בוראיך בימי בחורותיך עד אשר לא-יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין-לי בהם חפץ:

⁴ מדרש רבה שמות ל כד

וכן אתה מוצא בנבוכדנצר כשראה את החלום נכנס דניאל אצלו וראה שהוא עתיד לטרדו, שנאמר (דניאל ד, כט): (וימן אנשא לך טרדין, עשה עצמו כאלו מרתת ומפחד, שנאמר (דניאל ד, טז): (אדין דניאל די שמה בלטישצור אשתומם כשעה חדה, אמר לו למה את מפחד, אמר לו רואה אני את החלום ואיני יכול לאמרו, אמר לו) (דניאל ד, טז): (מראי חלמא לשנאך ופשרה לערך. מי שדורש המקרא הזה עושה לדניאל מטיח דברים כלפי מעלה, שאמר לנבוכדנצר: מראי חלמא לשנאך, אין שונאו בעולם יותר מן הקדוש ברוך הוא שהחריב את ביתו והגלה את בניו, ועוד גם ישראל היו שונאיו והיה מקלל אותן. אלא נתן דניאל לבו כנגד הקדוש ברוך הוא ואמר מרי שבשמים הבא את החלום לשונאך זה. אמר נבוכדנצר לדניאל ראיתי בחלומי (דניאל ד, טז): (וארו אילן בגוא ארעא, ומזון לכלא בה, זה מלך גוזר גזרה, סוגר הים הפל מתיים, פותח הים הפל חיים, לך ומזון לכלא בה, פיון שאמר לו החלום אמר לו מה אעשה היאך את מוליכני, אמר לו) (דניאל ד, כד): (להן מלכא מלפי ישפר עלך וחסאך בצדקה פרק. אמר לו הקדוש ברוך הוא אני מסרתי את הצדקה לאברהם, שנאמר (בראשית יח, יט): (פי ידעתי למען אשר יצוה, ואתה אומר לרשע וחסאך בצדקה פרק, אלא אמר לנבוכדנצר עשה צדקה ופתח אוצרך, שראה לישראל שיצאו ערומים מירושלים ולא היה בידם שנה פרוטה, לך אמר לו שיעשה צדקה. פתח אוצרותיו והיה מפרנס לישראל שנים עשר חדש) (דניאל ד, כד): (ולקצת ירחין תרי עשר וגו'. שמע נבוכדנצר בת קול שהיו מתרגשין, אמר הקול הזה מהיכן הוא, אמרו לו אותן העניים שאמרת לתת להם חלק והיינו מחלקין להם שנים עשר חדש כמו שאמרת. אמר אלולי נכסים שהיה לי מהיכן הייתי בונה כל המדינה הזאת לכבודי, שנאמר (דניאל ד, כז): (ענה מלכא ואמר הלא דא היא בגל רבתי, ואני מבצבז כל נכסים, אם ילכו נכסי אין לי כבוד, נעל את האוצרות. פיון שאמר כך ענה אותו בת קול מן השמים, שנאמר (דניאל ד, כח): (עוד מלתא בפי מלכא קל מן שמיא נפל, מי גרם לו לישב בשלוח שנים עשר חדש, הצדקה. ומה אם הרשע כך ישראל על אחת כמה וכמה, הוי: שמרו משפט ועשו צדקה.

נאות דשא

לרבינו שמואל דב אשר בן רבינו מרדכי יוסף ליינער
עם רברבים עלי דשא

reuveboshnack@gmail.com

יוסף שום ידיעה לאביו כשנעשה מלך. ובזה אתי שפיר כי ידע מזה שירד יעקב למצרים מחמת הרעב ואם היה ידיעה מקודם לא היה יורד וסוד ה' ליראיו.⁶⁵

⁵ עיין בית יעקב פרשת מקץ ל, לא, לב, לג

שמסביר איך היה בכחו של יוסף לאחוז לכוונה עליונה, אף שנעלם מן פרעה ומצרים. שיוסף שמע החלום ולא התפעל משנות הרעות, אלא שהפתרון היה משנות הטובות, ויכול להציל את העולם, וגם משפחת אבות. ומוסיף למה מברכים ברכת שהחיינו בחנוכה (באמצע סימן לא), שיחשב שאי אפשר להציל את שפע השם במקום זר, ויכול להרים האותו ולהתחדש.

⁶ ואז ענה רבינו שאלתו מהתחלה, למה משתמש במילה "כל" כלומר ששנות הרע באות אחרי הטובות, כדי ישיכול להתכונן ולהציל אותם. בחיים הקדוש ברוך הוא מסיר לנו מפתחות בעבר לפתוח האתגרים של העתיד. עלינו ללמוד מיוסף יהיה לנו החזון לראותם ולהשתמש בהם בהוה ובעתיד!